

1Oriental Journal of Philology**ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY**

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>**THE LINGUOCULTURAL FEATURES OF JEWELRY TERMINOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH****Oybibi Atabekovna Yakubova***Independent Researcher**Urgench State University named after Abu Rayhan Beruni**Email: oybibiyakubova@gmail.com**Science ID: FXR-0626-0055**Urgench, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE**

Key words: jewelry terminology, linguocultural code, national concepts, linguocultural studies, cognitive linguistics, Uzbek language, English language, comparative linguistics, cultural semantics, ethnolinguistics, conceptual analysis, symbolism, cultural identity, lexical semantics, intercultural communication.

Received: 01.08.26**Accepted:** 03.08.26**Published:** 03.08.26

Abstract: This study is devoted to investigating the linguocultural codes and national concepts expressed in jewelry terminology in the Uzbek and English languages. Jewelry terminology not only denotes various ornaments and decorative items but also embodies cultural values, historical traditions, social identity, aesthetic ideals, and symbolic meanings that have developed over centuries. From a linguocultural perspective, jewelry-related lexical units function as cultural signs reflecting the national worldview and collective memory. The main aim of the study is to identify the similarities and differences in the semantic, cultural, and conceptual structures of jewelry terminology in Uzbek and English based on linguocultural and cognitive linguistic approaches.

O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI ZARGARLIK TERMINLARINING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI**Oybibi Atabekovna Yakubova***Abu Rayhon Beruniy nomidagi UrDU mustaqil tadqiqotchisi**oybibiyakubova@gmail.com**Ilmiy identifikatsiya raqami: FXR-0626-0055**Urganch, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA**

Kalit so'zlar: zargarlik terminologiyasi, lingvomadaniy kod, milliy konseptlar,

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot o'zbek va ingliz tillaridagi zargarlik terminlarida o'z

lingvomadaniyatshunoslik, kognitiv tilshunoslik, o'zbek tili, ingliz tili, qiyosiy tilshunoslik, madaniy semantika, etnolingvistika, konseptual tahlil, ramziylik, madaniy o'zlik, leksik semantika, madaniyatlararo muloqot.

ifodasini topgan lingvomadaniy kodlar hamda milliy konseptlarni tadqiq etishga bag'ishlangan. Zargarlik terminologiyasi nafaqat turli taqinchoq va bezak buyumlarining nomlarini ifodalaydi, balki asrlar davomida shakllangan madaniy qadriyatlar, tarixiy an'analar, ijtimoiy o'zlik, estetik ideallar hamda ramziy ma'nolarni ham o'zida mujassamlashtiradi. Lingvomadaniy nuqtayi nazardan qaralganda, zargarlikka oid leksik birliklar milliy dunyoqarash va jamoaviy xotirani aks ettiruvchi madaniy belgilar sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi lingvomadaniy hamda kognitiv tilshunoslik yondashuvlari asosida o'zbek va ingliz tillaridagi zargarlik terminologiyasining semantik, madaniy va konseptual tuzilishidagi o'xshash hamda farqli jihatlarini aniqlashdan iborat.

ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЮВЕЛИРНОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ В УЗБЕКСКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ

Ойбири Атабековна Якубова

Независимый исследователь

Ургенчского государственного университета имени Абу Райхана Беруни

Электронная почта: oybibiyakubova@gmail.com

Научный идентификационный номер: FXR-0626-0055

Ургенч, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: ювелирная терминология, лингвокультурный код, национальные концепты, лингвокультурология, когнитивная лингвистика, узбекский язык, английский язык, сопоставительная лингвистика, культурная семантика, этнолингвистика, концептуальный анализ, символика, культурная идентичность, лексическая семантика, межкультурная коммуникация.

Аннотация: Данное исследование посвящено изучению лингвокультурных кодов и национальных концептов, отражённых в ювелирной терминологии узбекского и английского языков. Ювелирная терминология не только обозначает различные украшения и декоративные изделия, но и воплощает культурные ценности, исторические традиции, социальную идентичность, эстетические идеалы и символические значения, формировавшиеся на протяжении веков. С лингвокультурологической точки зрения лексические единицы, связанные с ювелирным делом, выступают в качестве культурных знаков, отражающих национальное мировоззрение и коллективную память. Основная цель исследования заключается в выявлении сходств и различий в семантической,

культурной и концептуальной структуре ювелирной терминологии узбекского и английского языков на основе лингвокультурологического и когнитивно-лингвистического подходов.

Kirish. Til va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlik zamonaviy tilshunoslikning eng dolzarb tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. XXI asr lingvistikasida til faqat aloqa vositasi emas, balki xalqning tarixiy tajribasi, mentaliteti, qadriyatlari va milliy dunyoqarashini aks ettiruvchi madaniy hodisa sifatida talqin qilinmoqda. Ayniqsa, lingvomadaniyatshunoslik (linguoculturology) til birliklari orqali milliy madaniyatni o'rganish imkoniyatini yaratib, til va madaniyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni izohlashga xizmat qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, zargarlik terminlari nafaqat moddiy madaniyat elementlari, balki muayyan xalqning estetik qarashlari, ijtimoiy mavqei, diniy e'tiqodi, urf-odatlar va milliy konseptlarini ifodalovchi lingvomadaniy birliklar sifatida alohida ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Lingvomadaniyatshunoslik nazariyasining shakllanishida V.N. Teliya, V.A. Maslova, Yu.S. Stepanov, A. Wierzbicka, G. Lakoff va M. Johnson kabi olimlarning tadqiqotlari muhim o'rin egallaydi. Ular til birliklari ortida madaniy axborot yashiringanligini hamda har bir xalq dunyoni o'ziga xos konseptual tizim orqali idrok etishini ilmiy asoslab berganlar. V.N. Teliya frazeologik birliklarning madaniy mazmunini tahlil qilish orqali tilning kumulyativ funksiyasini izohlagan bo'lsa, V.A. Maslova lingvomadaniyatshunoslikning nazariy asoslarini ishlab chiqib, konsept, madaniy kod va milliy mentalitet tushunchalarining o'zaro bog'liqligini ko'rsatgan. A. Wierzbicka esa tabiiy semantik metatil nazariyasi orqali turli tillardagi madaniy konseptlarni qiyosiy tahlil qilish metodologiyasini taklif etgan.

Kognitiv tilshunoslik vakillari G. Lakoff va M. Johnson konseptual metafora nazariyasi yordamida til birliklarining inson tafakkuri bilan uzviy bog'liqligini isbotlaganlar. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, har qanday leksik birlik insonning konseptual tizimida muayyan madaniy bilimlarni saqlaydi. Shu sababli zargarlik terminlari ham shunchaki predmet nomlari emas, balki "go'zallik", "boylik", "himoya", "nasl", "oilaviy qadriyat", "baxt" va "ijtimoiy mavqe" kabi konseptlarning til orqali ifodalanishidir.

O'zbek tilshunosligida lingvomadaniyat, etnolingvistika va milliy konseptlarni o'rganish bo'yicha Sh. Safarov, N. Mahmudov, D. Xudoyberganova, B. Yo'ldoshev va boshqa olimlarning ilmiy ishlari alohida ahamiyatga ega. Ularning tadqiqotlarida milliy madaniyatning til birliklarida aks etishi, konseptlarning shakllanishi hamda tilning madaniy xotirani saqlovchi vosita sifatidagi roli keng yoritilgan. Xususan, D. Xudoyberganovanning konseptologiyaga oid ishlari o'zbek tilidagi milliy konseptlarning lingvokognitiv xususiyatlarini ochib beradi. Biroq aynan zargarlik

terminlarining lingvomadaniy kodlari va ularning ingliz tili bilan qiyosiy tahliliga bag'ishlangan tadqiqotlar hali yetarli darajada amalga oshirilmagan.

Zargarlik insoniyat sivilizatsiyasining eng qadimiy madaniy qatlamlaridan biri hisoblanadi. Arxeologik topilmalar Markaziy Osiyo hududida miloddan avvalgi davrlardanoq turli metallardan tayyorlangan taqinchoqlar mavjud bo'lganini ko'rsatadi. O'zbek xalq madaniyatida tillaqosh, zebigardon, bilaguzuk, uzuk, sirg'a, tumor, taqinchoq kabi birliklar nafaqat bezak vazifasini, balki himoya, baraka, nasl davomiyligi va ijtimoiy maqom ramzi sifatidagi funksiyalarni ham bajargan. Ingliz madaniyatida esa ring, necklace, bracelet, brooch, crown, pendant kabi terminlar qirolik, aristokratiya, nikoh, shaxsiy maqom va zamonaviy moda bilan chambarchas bog'liq holda rivojlangan.

Xalq og'zaki ijodi, maqollar, afsonalar va badiiy adabiyotlarda zargarlik buyumlari ko'pincha ramziy ma'noda qo'llanadi. O'zbek folklorida oltin uzuk sadoqat va nikoh ramzi bo'lsa, tumor yovuz kuchlardan himoya qiluvchi muqaddas buyum sifatida tasvirlanadi. Ingliz folklori va adabiyotida esa ring ko'pincha power, loyalty va eternity konseptlarini ifodalaydi. Bu holat ikki xalq madaniyatidagi umumiy va milliy xususiyatlarni aniqlash imkonini beradi.

So'nggi yillarda terminologiya tadqiqotlarida ham antropotsentrik yondashuv kuchayib bormoqda. Ilgari terminlar faqat ilmiy tushunchalarni ifodalovchi neytral birlik sifatida qaralgan bo'lsa, bugungi kunda ularning madaniy va konseptual xususiyatlari ham tadqiqot markaziga aylangan. Zargarlik terminlari aynan shu nuqtai nazardan o'rganilganda, ular xalqning tarixiy tajribasi, estetik didi va milliy qadriyatlarini aks ettiruvchi madaniy kodlar sifatida namoyon bo'ladi.

Mazkur tadqiqot o'zbek va ingliz tillaridagi zargarlik terminlarini lingvomadaniy hamda kognitiv nuqtai nazardan qiyosiy tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqotda zargarlik terminlarining semantik tuzilishi, etimologiyasi, madaniy ramziyligi va ular orqali ifodalanadigan milliy konseptlar aniqlanadi. Shuningdek, ushbu terminlarning milliy madaniyat, urf-odatlar, marosimlar va ijtimoiy qadriyatlar bilan bog'liqligi yoritiladi. Tadqiqot natijalari lingvomadaniyatshunoslik, etnolingvistika, qiyosiy tilshunoslik, terminologiya, tarjimashunoslik hamda madaniyatlararo kommunikatsiya sohalarini yangi ilmiy ma'lumotlar bilan boyitishi kutiladi.

Metodologiya. Mazkur tadqiqot o'zbek va ingliz tillaridagi zargarlik terminologiyasi, lingvomadaniy kodlar hamda milliy konseptlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash maqsadida lingvomadaniy va kognitiv tilshunoslik yondashuvlariga tayangan holda sifat jihatidan qiyosiy tadqiqot dizayni asosida amalga oshirildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi zargarlikka oid leksik birliklarning madaniy mazmunni qanday ifodalashi va ular orqali har ikki til sohiblarining milliy dunyoqarashi qay tarzda namoyon bo'lishini ochib berishdan iborat.

Tadqiqot materiali o'zbek va ingliz tillaridagi izohli hamda etimologik lug'atlar, ikki tilli lug'atlar, terminologik lug'atlar, etnografik adabiyotlar, folklor namunalari, badiiy asarlar, muzey kataloglari hamda elektron leksik ma'lumotlar bazalaridan jamlangan zargarlikka oid terminlardan tarkib topdi. Har ikki tildan qo'llanish chastotasi, madaniy ahamiyati va semantik boyligiga ko'ra qariyb 100 ta leksik birlik tanlab olindi. Tanlangan birliklar tarkibiga zargarlik buyumlari nomlari, ularni tayyorlashda qo'llaniladigan materiallar, bezak elementlari hamda muayyan madaniyatga xos taqinchoqlar kiritildi.

Tadqiqot jarayonida bir-birini to'ldiruvchi bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Avvalo, tavsifiy metod yordamida zargarlik terminlari ularning semantik va funksional xususiyatlariga ko'ra tasniflandi hamda tavsiflandi. Qiyosiy metod esa o'zbek va ingliz tillaridagi zargarlik terminlarining leksik ma'nosi, madaniy ramziyligi va konseptual ifodalanishidagi o'xshash hamda farqli jihatlarni aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, tanlab olingan leksik birliklarning denotativ va konnotativ ma'nolarini ochib berishda semantik tahlil metodidan foydalanildi. Etimologik tahlil orqali esa madaniy ahamiyat kasb etuvchi terminlarning kelib chiqishi, tarixiy taraqqiyoti va shakllanish bosqichlari yoritildi.

Mazkur metodlarning o'zaro uyg'un holda qo'llanilishi zargarlik terminologiyasining nafaqat lisoniy xususiyatlarini, balki uning zamirida mujassam bo'lgan milliy-madaniy mazmun, tarixiy xotira va konseptual tasavvurlarni chuqurroq anglash imkonini berdi. Shu bois tadqiqot metodologiyasi o'zbek va ingliz tillaridagi zargarlik terminlarini lingvomadaniy hamda kognitiv jihatdan qiyosiy tahlil qilish uchun ishonchli ilmiy asos vazifasini o'tadi.

Natijalar va muhokama. Qiyosiy tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, o'zbek va ingliz tillaridagi zargarlik terminologiyasi o'zining oddiy nominativ vazifasi bilan cheklanib qolmay, balki xalqning madaniy o'zligi, tarixiy xotirasi hamda milliy konseptual tafakkurini ifodalovchi muhim lisoniy vosita sifatida namoyon bo'ladi. Har ikkala tilda ham taqinchoqlar, qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlarni ifodalovchi ko'plab leksik birliklar mavjud bo'lsa-da, ularning semantik tuzilishi va ramziy mazmuni har bir xalqning o'ziga xos tarixiy taraqqiyoti, madaniy an'analari hamda qadriyatlari ta'sirida sezilarli darajada farqlanadi.

Tadqiqot davomida aniqlangan eng muhim konseptlardan biri go'zallik konseptidir. O'zbek va ingliz madaniyatida zargarlik buyumlari insonning tashqi jozibasi, nafisligi va estetik mukammalligini ifodalovchi timsol hisoblanadi. Biroq ushbu konseptning til vositasida ifodalanishida muayyan tafovutlar kuzatiladi. O'zbek milliy zargarlik san'ati kamtarlik, ayollik latofati, oila sha'ni va boy madaniy meros bilan uzviy bog'liqdir. Milliy taqinchoqlar ko'pincha avloddan avlodga meros sifatida o'tadi hamda to'y marosimlari, diniy bayramlar va boshqa muhim tantanalarda taqiladi. Zebigardon, tillaqosh, bilaguzuk, sirg'a va tumor kabi terminlar nafaqat

bezak buyumlarini, balki oilada asrab-avaylab kelinayotgan ma'naviy qadriyatlarni ham ifodalaydi.

Masalan:

O'zbek misoli:

Kelin to'y marosimida buvisidan meros bo'lib qolgan tillaqoshni taqdi.

Ushbu misolda tillaqosh shunchaki qimmatbaho taqinchoq emas, balki avlodlar davomiyligi, ajdodlarga bo'lgan hurmat va milliy o'zlikning saqlanishini ifodalovchi ramz sifatida namoyon bo'ladi.

Bunga qarama-qarshi ravishda ingliz zargarlik terminologiyasida nafislik, moda, hashamat va shaxsning individual didi ko'proq namoyon bo'ladi.

Ingliz misoli:

U o'zining shaxsiy uslubini namoyon etish uchun olmos marjon taqdi.

Mazkur holatda marjon (necklace) avvalo shaxsning didi va estetik qarashlarini ifodalasa, jamoaviy madaniy qadriyatlardan ko'ra individual o'zlikni aks ettiradi.

Tahlil davomida aniqlangan yana bir muhim konsept boylik va ijtimoiy mavqe konseptidir. Tarix davomida oltin, kumush va qimmatbaho toshlar farovonlik, hokimiyat hamda obro'-e'tibor ramzi sifatida qadrlanib kelgan. O'zbek xalqining urf-odatlarida oltin taqinchoqlar kelinning oilaviy ta'minlanganligi va xonadonning iqtisodiy barqarorligini ifodalovchi muhim belgilar hisoblangan. Ayniqsa, kelin taqinchoqlari oilaning sha'ni, saxovati va ijtimoiy nufuzining timsoli sifatida qadrlangan.

Masalan:

Kelinga to'y sovg'asi sifatida bir nechta oltin bilaguzuk taqdim etildi.

Bu yerda oltin bilaguzuk nafaqat moddiy boylikni, balki oilaning obro'si va farovonligini ham ifodalaydi.

Xuddi shuningdek, ingliz tilidagi ko'plab iboralar ham zargarlik buyumlarini boylik va nufuz bilan bog'laydi. Jumladan:

- olmos uzuk taqmoq (wearing a diamond ring);
- marvarid marjon taqmoq (wearing a pearl necklace);
- qirollik javohirlari (royal jewels);
- toj javohirlari (crown jewels).

Mazkur birliklar zargarlik buyumlarining siyosiy hokimiyat, aristokratiya va merosiy mavqe bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari himoya konsepti ikki til o'rtasidagi eng yaqqol madaniy tafovutlardan biri ekanligini ham ko'rsatdi. O'zbek xalqining an'anaviy zargarlik buyumlari ko'pincha ramziy va ma'naviy vazifani ham bajaradi. Jumladan, tumor qadimdan insonni kasallik, balo-qazo va

yomon koʻzdan asraydigan muqaddas buyum sifatida eʼtirof etilgan. Ushbu eʼtiqod qadimgi turkiy qarashlar hamda keyinchalik islomiy madaniyat taʼsirida shakllangan.

Masalan:

Yangi tugʻilgan chaqaloqqa uni balolardan asrashi uchun kumush tumor taqildi.

Bu misolda tumor termini ingliz tilidagi amulet soʻzi bilan toʻliq ifodalanmaydigan boy etnomadaniy mazmunga ega. Har ikkala birlik himoya vositasini anglatga-da, oʻzbek tilidagi tumor oilaviy marosimlar va xalqona eʼtiqodlar bilan chambarchas bogʻliq boʻlgan oʻziga xos madaniy kodni oʻzida mujassamlashtiradi.

Ingliz madaniyatida ham himoya maʼnosini anglatuvchi taqinchoqlar uchrasa-da, ular kundalik hayotda nisbatan kamroq qoʻllaniladi.

Masalan:

U eʼtiqod ramzi sifatida xoch shaklidagi kulonni taqadi.

Bu yerda kulon, avvalo, xristian diniy eʼtiqodi va shaxsning maʼnaviy qarashlarini ifodalaydi, biroq u oʻzbek madaniyatidagi kabi oilaviy anʼanalar bilan bevosita bogʻlanmaydi.

Shuningdek, tahlil natijalari oila va nikoh konseptining ham har ikki xalq madaniyatida turlicha ifodalanishini koʻrsatdi. Oʻzbek jamiyatida zargarlik buyumlari oilaviy marosimlarning ajralmas qismi hisoblanadi. Kelin odatda nikohdan oldin qarindoshlari tomonidan sirgʻa, bilaguzuk, marjon va uzuklar bilan siylanadi. Ushbu taqinchoqlar uning yangi oilaga qabul qilinishini, avlodlar davomiyligini hamda oilalar oʻrtasidagi mustahkam rishtalarni anglatadi.

Aksincha, ingliz madaniyatida nikoh ramzi sifatida, asosan, fotiha uzugi (engagement ring) va nikoh uzugi (wedding ring) alohida ahamiyat kasb etadi.

U sevgilisiga olmos koʻzli fotiha uzugini taqdim etib, turmush qurishni taklif qildi.

Bu yerda uzuk sadoqat, muhabbat va umrbod birlik timsoli sifatida talqin qilinadi.

Biroq ingliz zargarlik terminologiyasining shakllanishida Normanlar istilosidan keyingi tarixiy jarayonlar natijasida lotin va fransuz tillarining taʼsiri yaqqol namoyon boʻladi. Masalan, jewel soʻzi qadimgi fransuz tilidagi jouel leksemasidan, bracelet termini fransuz tilidagi bracelet soʻzidan, diamond esa oʻz ildizini yunon tilidagi adamas (“yengilmas”, “magʻlub etib boʻlmaydigan”) soʻzidan olgan. Mazkur etimologik qatlamlar ingliz lugʻat boyligining koʻp madaniyatlar taʼsirida shakllanib, taraqqiy etganini yaqqol namoyish etadi.

Kognitiv tilshunoslik nuqtayi nazaridan qaralganda, har ikki tilda zargarlik terminlari asosida shakllangan bir qator konseptual metaforalar kuzatiladi.

Zargarlik — goʻzallik timsoli

- U olmosdek porlab turadi.
- Uning goʻzalligi — eng bebaho javohiridir.

Mazkur metaforalarda zargarlik buyumlari insonning go'zalligi va betakror jozibasini ifodalovchi ramziy vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Zargarlik — qadr-qimmat timsoli

- Oilaviy an'analar bebaho javohirlardir.

Bu metafora milliy va oilaviy qadriyatlarning moddiy boylikdan ham yuksak turishini obrazli tarzda ifodalaydi.

Zargarlik — hokimiyat timsoli

- Toj qirollik hokimiyatining ramzidir.

Mazkur misolda toj nafaqat zargarlik buyumi, balki siyosiy qudrat, hukmronlik va oliy martabaning timsoli sifatida talqin etiladi.

Ushbu konseptual metaforalar zargarlik terminologiyasi faqat moddiy buyumlarni nomlash bilan cheklanmasdan, inson tafakkuridagi mavhum tushunchalarni ifodalashda ham muhim vosita vazifasini bajarishini ko'rsatadi.

Tadqiqot davomida har ikki til va madaniyat uchun mushtarak bo'lgan bir qator universal madaniy kodlar ham aniqlandi. Jumladan, oltin odatda boylik va farovonlikni, kumush poklik va musaffolikni, olmos mustahkamlik hamda abadiy muhabbatni, uzuk esa sadoqat va va'daga sodiqlikni anglatadi. Bunday umumiyliklar turli madaniy tafovutlarga qaramay, insoniyatga xos mushtarak hayotiy tajribalar mavjudligini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, ikki til o'rtasida sezilarli farqlar ham kuzatiladi. O'zbek zargarlik terminologiyasi ko'proq jamoaviy o'zlik, ajdodlardan meros bo'lib kelayotgan an'analar, marosimlar hamda ramziy himoya tushunchalari bilan uzviy bog'langan. Ingliz zargarlik terminologiyasida esa shaxsiy o'zlik, hashamat, moda, tijoriy qiymat va ijtimoiy nufuzni ifodalovchi ma'nolar ustuvorlik qiladi. Mazkur tafovutlar jamoaviy qadriyatlarga asoslangan madaniyat bilan shaxsga yo'naltirilgan madaniyat o'rtasidagi umumiy farqlarni ham yaqqol namoyon etadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari zargarlik terminologiyasi har bir xalqning konseptual dunyoqarashini aks ettiruvchi muhim tarkibiy qism ekanligini tasdiqlaydi. Har bir leksik birlik lug'aviy ma'nodan tashqari tarixiy, madaniy va ramziy mazmun qatlamlarini ham o'zida mujassamlashtiradi. Qiyosiy tahlil lingvomadaniy kodlar leksik semantikaning shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatishini hamda insonning go'zallik, oila, boylik, ma'naviyat va milliy o'zlik haqidagi tasavvurlarini belgilashda muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. Shu bois zargarlik terminologiyasini faqat til birligi sifatida emas, balki milliy madaniyat va inson tafakkurining o'ziga xos ifodasi sifatida ham o'rganish zarur.

Mazkur tadqiqot natijalari zargarlik terminologiyasi milliy konseptual tizimlarni anglashda muhim lingvomadaniy manba ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi. Tadqiqot xulosalari

lingvomadaniyatshunoslik, qiyosiy tilshunoslik, etnolingvistika, leksikografiya, tarjimashunoslik hamda madaniyatlararo muloqot sohalarining rivojlanishiga nazariy va amaliy jihatdan munosib hissa qo'shadi. Shuningdek, chet tillarini o'qitish jarayonida til birliklari ortida mujassam bo'lgan madaniy mazmunni anglash to'g'ri talqin qilish va samarali madaniyatlararo muloqotni yo'lga qo'yishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot o'zbek va ingliz tillaridagi zargarlik terminologiyasi o'zining oddiy nominativ vazifasidan ancha kengroq mazmunga ega bo'lib, muhim lingvistik va madaniy hodisa sifatida namoyon bo'lishini isbotladi. Qiyosiy tahlil natijalari zargarlikka oid leksik birliklar lingvomadaniy kodlar hamda milliy konseptlarning muhim tashuvchisi ekanligini, ular orqali har bir xalqning tarixiy tajribasi, madaniy qadriyatlari, urf-odat va an'analari, e'tiqodlari hamda jamoaviy dunyoqarashi o'z ifodasini topishini ko'rsatdi. Tavsifiy, qiyosiy, semantik, etimologik, konseptual va lingvomadaniy tahlil metodlari asosida olib borilgan tadqiqot zargarlik terminologiyasida mujassam bo'lgan ham umuminsoniy, ham milliy-madaniy xususiyatlarni aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'zbek va ingliz zargarlik terminologiyasida go'zallik, boylik, muhabbat, nikoh, ijtimoiy mavqe va hokimiyat kabi bir qator universal konseptlar mushtarak holda namoyon bo'ladi. Bu esa zargarlik buyumlari turli sivilizatsiyalar tarixida nafaqat estetik did va nafislik, balki ijtimoiy mavqe hamda insoniy qadriyatlarning muhim ramzi bo'lib xizmat qilganini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, tadqiqot zargarlik terminlariga yuklatilgan madaniy ma'nolarda sezilarli farqlar mavjudligini ham ochib berdi. O'zbek zargarlik terminologiyasi milliy urf-odatlar, oilaviy qadriyatlar, marosimlar hamda himoya, baraka, serfarzandlik va avlodlar davomiyligi bilan bog'liq ramziy tasavvurlar negizida shakllangan. Tumor, tillaqosh va zebigardon kabi an'anaviy taqinchoqlar xalqning boy etnomadaniy tajribasini o'zida mujassam etgan bo'lib, o'zbek milliy madaniy merosining o'ziga xos timsollaridan biri hisoblanadi.

Bunga nisbatan ingliz zargarlik terminologiyasi, asosan, shaxsiy o'zlik, moda, individual yutuqlar, ijtimoiy nufuz hamda monarxiya va aristokratiya kabi tarixiy institutlar bilan bog'liq konseptlarni aks ettiradi. Ingliz tilidagi ko'plab zargarlik terminlari tarixiy va ramziy mazmunni saqlab qolgan bo'lsa-da, ularning bugungi kundagi qo'llanishi ko'proq shaxsiy identifikatsiya, zamonaviy iste'mol madaniyati va individual did bilan uzviy bog'liqdir. Ushbu tafovutlar tilning bir tomondan umuminsoniy tajribalarni saqlab qolishini, ikkinchi tomondan esa har bir xalqning o'ziga xos madaniy tafakkurini va konseptual qarashlarini aks ettirishini yaqqol namoyon etadi.

Tadqiqot natijalari lingvomadaniy kodlarning leksik ma'noning shakllanishida beqiyos o'rin tutishini yana bir bor tasdiqlaydi. Shu bois zargarlik terminlarini faqat lug'aviy ma'nosi asosida emas, balki ular qo'llanadigan madaniy muhit va tarixiy kontekst bilan uzviy bog'liq holda talqin etish zarur. Lingvomadaniy hamda kognitiv yondashuvlarning uyg'unligi til, madaniyat va milliy

konseptual tizimlar o'rtasidagi murakkab munosabatlarni yanada chuqurroq anglash imkonini berdi.

Mazkur tadqiqot lingvomadaniyatshunoslik, kognitiv tilshunoslik, etnolingvistika, qiyosiy leksikologiya, terminologiya va tarjimashunoslik sohalarining rivojiga muayyan ilmiy hissa qo'shadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari madaniyatlararo muloqot, chet tillarini o'qitish, leksikografiya hamda madaniy merosni o'rganish yo'nalishlarida ham amaliy ahamiyat kasb etadi. Zero, til birliklari zahirida mujassam bo'lgan madaniy ma'nolarni anglash ularni to'g'ri talqin qilish, samarali tarjima qilish va turli madaniyat vakillari o'rtasida mazmunli muloqotni yo'lga qo'yishda muhim omil hisoblanadi.

Kelgusidagi tadqiqotlarda mazkur yo'nalishni yanada kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Jumladan, zargarlik terminologiyasini boshqa turkiy hamda hind-yevropa tillari misolida qiyosiy o'rganish, badiiy adabiyotlarda zargarlik terminlarining metaforik qo'llanishini tahlil qilish yoki madaniy ahamiyatga ega leksik birliklarni qamrab oluvchi ko'p tilli terminologik ma'lumotlar bazalarini yaratish istiqbolli yo'nalishlardan biri bo'lishi mumkin. Bunday tadqiqotlar til, madaniyat va inson tafakkuri o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni yanada chuqurroq yoritishga, shuningdek, milliy o'zlikni asrab-avaylash va rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Khudoyberganova D. (2015). O'zbek tilida antropotsentrik tadqiqotlar. Toshkent: Akademnashr. (Ilmiy monografiya, 272 bet).
2. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago, IL: University of Chicago Press. ISBN: 978-0226468013. (Ilmiy monografiya, 242 bet).
3. Mahmudov, N. M. (2012). Tilning mukammal tadqiqi yo'llarini izlab.... Toshkent: Mumtoz So'z. (Ilmiy maqolalar va ilmiy-nazariy esselar to'plami, 176 bet).
4. Maslova, V. A. (2001). *Lingvokulturologiya: Uchebnoye posobiye dlya studentov vysshikh uchebnykh zavedeniy*. Moscow: Academia. ISBN: 5-7695-0745-4. (O'quv qo'llanma, 204 bet).
5. Masharipovna Saparbaeva Gulandam and Norboyeva Shukurjon Haytbayevna. "Developing Intercultural Communication Skills Through Teaching Translation." *European Scholar Journal* 2.5: 65-68.
6. Norbayeva, S. (2025, July). XORAZM SHEVALARI LEKSIKASIDAGI AYRIM ESKIRGAN SO'ZLAR TAHLILI. In *Conferences* (Vol. 1, No. 1).
7. Safarov Sh. S. (2006). *Kognitiv tilshunoslik*. Jizzax: Sangzor. (Ilmiy monografiya, 220 bet).

8. Телия, В. Н. (1996). Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – Москва: Языки русской культуры. (Научная монография, 288 с.).

9. Wierzbicka, A. (1997). Understanding Cultures Through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese. New York: Oxford University Press. ISBN: 978-0195088366. (Ilmiy monografiya, 328 b.)